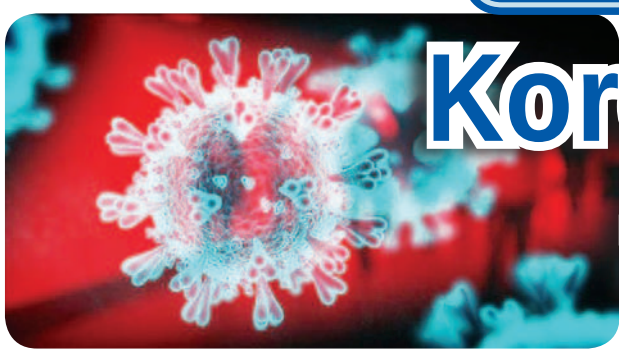

Koronavirus: Pandemiya təhlükəsi gözlənilmir

yeterin: normal qrip xəstəliyindən ölən insanlar koronavirusdan ölənlərdən 60 dəfə çoxdur! Məlumdur ki, koronavirusa yoluxanlar əsasən xroniki xəstəliyi səbəbindən immuniteti zəifləmiş şəxslər və yaşlılardır. Buna görə də, həmin yaş qrupuna daxil olan şəxslər virusdan qorunmaq üçün daha diqqətli olmalı, immun sistemini gücləndirməlidirlər. Bir sözlə, koronavirus haqqında bildiyimiz odur ki, pnevmaniyaya (sətləmə) səbəb olur, antibiotik müalicəyə reaksiya göstərmir. Bu, heyvanlar arasında geniş yayılmış böyük bir viruslar qrupuna aiddir.

İndi hamı düşünür: yeni virus xəstəliyinin sürətlə yayılması dünyanın inkişafına necə təsir göstərəcək? Dünya iqtisadiyyatını yeni böhran gözləyirmi? Bu suallara birmənalı cavab vermək çətindir. Mütəxəssislər bildirirlər ki, dünya miqyasında iqtisadi tənəzzüldən danışmaq hələ tezdir, amma koronavirus alovunun mənfi nəticələrini iqtisadiyyat artıq hiss edir. Doğrudur, Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı baş verənləri beynəlxalq əhəmiyyətli fəvqəladə vəziyyət kimi qəbul edir, ancaq heç epidemiya hesab etmədiyi prosesin pandemiya keçəcəyini bildirmir. Bununla belə, koronavirusun özü ilə gətirdiyi problemlərin iqtisadi zərərləri artıq hiss olunur. Bəzi hesablamalara görə, yeni xəstəliyin Çin iqtisadiyyatı və bütün Asiya regionu üçün nəticələri 2003-cü ilin atipik sətləməindən daha ciddi ola bilər. Bütün mütəxəssislər razılaşırlar ki, koronavirusun bütün dünya üçün potensial iqtisadi itkiləri böyük olacaq. Unutmaq lazım deyil ki, belə mənzərə tənəffüs infeksiyası xəstəliyinin tüğyan etdiyi dövrlərdə də müşahidə olunur. Bununla belə, etiraf etmək lazım gəlir ki, Çin hələ də bir çox sənaye və yüksək texnologiyalı məhsullar üçün əsas komponentlərin istehsal olunduğu "dünya fabriki" rolunu oynayır. Buna görə də ABŞ-Çin ticarət müharibəsi ilə dağılmayan təchizat zəncirləri yaxın gələcəkdə misli görünməmiş karantin fonunda beynəlxalq ticarətin dayandırılmasından əziyyət çəkəcək.

Məsələn, avtomobil sənayesində vəziyyət çox mürəkkəbləşə bilər. Belə ki, "IHS Markit"-in hesablamalarına görə, avtomobil istehsalçılarının itkiləri birinci rübdə 350 min ədəd məhsul təşkil edəcək, karantin mart ayının ortalarına qədər davam

turoperatorları problemin ciddiliyini deyirlər. Bəzi hallarda Cənub-Şərqi Asiya ölkələrinə səyahət planlaşdıranların böyük bir hissəsi səfərlərini təxirə salır. Dünya üzrə turizm sektorunun zərərlərinin milyardlarla ölçüləcəyi bildirilir.

Heç kimə sirr deyil ki, sürətlə varlanan çinlilər hazırda istənilən ölkə üçün potensial turistlər sayılır və çinliləri cəlb etmək uğrunda ciddi rəqabət gedir. Məsələn, 2018-ci ildə 150 milyon Çin vətəndaşının xaricə gedərək 277 milyard dollar xərclədiyi məlumdur. Ancaq koronavirus xəstəliyinin yayılmasından sonra bu rəqəmdə ciddi azalma müşahidə edilir və epidemioloji vəziyyət uzun davam edərsə, dünya turizm sahəsinin itkiləri daha da artacağı proqnozlaşdırılır. Turizm sahəsilə sıx bağlı olan aviasiya sənayesində də ciddi itkilər qeydə alınır. Ölkələr arasında hava əlaqəsinin məhdudlaşdırılması və qeyri-müəyyən müddətə təxirə salınması aviadaşıyıcı şirkətlərə milyonlarla dollar ziyan vurur. "Tourism Economics"-in məlumatına görə, yalnız Amerika aviashirkətləri bu il ərzində 1,6 milyard dollar itirə bilər. Bundan başqa, "Airbus" Çinin Tianjin şəhərində ayda 6 ədəd A320 markalı təyyarənin istehsal olunduğu fabrikin fəaliyyətini məhdudlaşdırmağa məcbur oldu. Bir sözlə, koronavirusla vəziyyət dəyişməsə, digər sahələrdə olduğu kimi, aviadaşıma sənayesində də maliyyə itkiləri artacaq.

Problem həm də ondadır ki, Çin "dünya fabriki" olmaqla yanaşı, həm də böyük bazardır. Çinlilər, məsələn, lüks malların istehlakının 30 faizini təmin edirdilər. Zərgərlik məmulatlarının istehsalçısı "Pandora" artıq "tələbatın görünməmiş dərəcədə azalması" barədə məlumat verir. Təəccüblü deyil ki, LVMH dünya lüks imperiyasının sahibi Bernard Arno koronavirus çaxnaşmasının ilk qurbanlarından birinə çevrildi. Fransalı iş adamı bir neçə milyard dollar itirərək dünyanın ən varlı adamı titulundan məhrum oldu. Bundan başqa, riteyl şirkətləri də ziyan görməyə başlayırlar. Məsələn, H&M şirkətinin Çində 45 mağazasını bağladı və tədarük zəncirində məhdud fasilələrin ola biləcəyi barədə xəbərdar etdiyi bildirilir. Levi Strauss & Co (Levi's) və Nike kimi şirkətlərin də Çindəki mağazalarının təxminən yarısını bağladığıları vurğulanır. Walt Disney, Netflix,

birinci rübündə zəif maliyyə hesabatları texnologiya sektoru şirkətlərinin bazar dəyərinə (kapitallaşmasına) və bütövlükdə, fond bazarına ciddi zərblər vuracaqdır. Bu da, təbii ki, ABŞ vətəndaşlarının gəlirlərinə mənfi təsir göstərəcək.

Sual oluna bilər: amerikalının kasıblaşması ilə dünya iqtisadiyyatında baş verə biləcək mümkün böhranla nə əlaqəsi var? Məsələ ondadır ki, amerikalıların 60 faizi bu və ya digər dərəcədə səhmlərlə, istiqrazlarla əməliyyatlara cəlb olunmuşlar. Amerikalılar birbaşa və ya pensiya, investisiya və digər fondlar vasitəsilə səhm bazarlarının fəal iştirakçılarıdır. Bu gəlirlər də istehlak xərclərinə gedir. ABŞ-in Ümumi Daxili Məhsul istehsalının strukturunda da istehlak xərclərinin payı 70 faizdən çoxdur. Amerikalılar koronavirusa görə fond bazarlarında gəlirlərinin bir hissəsini və əmanətlərini itirərsələr, istehlakçı tələbi azalacaq və ABŞ iqtisadiyyatı tənəzzülə uğraya bilər. Dünyanın ən böyük istehlakçı dövlətinin də ciddi problemlərlə üzləşməsi dünya

pandemiya, birdən-birə baş verdikdə eksploziv, yaxud epidemik alovlanma adlanır. Hazırda nə Çində, nə də bir başqa ölkədə əhalinin 5 faizinin koronavirusa yoluxması faktının qeydə alınması barədə məlumat yoxdur. Dünya üzrə 92 mindən artıq insanın koronavirusa yoluxduğu, cəmi 3 mindən artıq insanın xəstəlikdən vəfat etdiyi və 48 mindən artıq insanın da sağaldığı məlumdur.

Beləliklə, koronavirus təhlükəlidir, ancaq ebola və ya vəba kimi dəhşətli dağıdıcı gücə malik deyil. Əgər dünya ən təhlükəli virus ilə üz-üzə deyilsə (hələ ki, belə görünür), o zaman daha bir rüblük ekstremal eniş baş verməyəcək. Mütəxəssislər güman edirlər ki, Çində baş vermiş xəstəliyin yayılması mart ayında azalmağa başlayacaq, istehsal və beynəlxalq ticarətdə müşahidə edilən kəsir bərpa olunacaq. Bu halda dünya iqtisadiyyatının itkiləri, təxminən 250-300 milyard dollar təşkil edəcək ki, bu da çox böyük məbləğ deyil. Məsələn, Beynəlxalq Valyuta Fondunun hesablamalarına görə, ötən il ABŞ-in

iqtisadiyyatı üçün yaxşı heç nə vəd etmir. Bu günlərdə Nasdaq, NYSE, S&P fond birjalarında məcmu olaraq 12,5 faiz azalma qeydə alındı. Amerikanın ən böyük on milyardçısı fond bazarının düşməsi ilə təxminən 100 milyard dollardan artıq vəsait itirdi. Bütövlükdə, dünya iqtisadiyyatının itkiləri 1,5 trilyon dollardan çoxdur və bu proses getdikcə güclənir. Mütəxəssislərin fikrincə, bu, şübhəsiz, təkcə Avropada deyil, həm də onunla fəal əməkdaşlıq edən ölkələrin iqtisadiyyatını inkişaf etdirmək planlarına təsir göstərəcək.

Çinlə ticarət müharibəsi dünyaya 850 milyard dollar ziyan vurmuşdu. Odur ki, koronavirus çaqşqınlığı uzun müddət davam etməsə, dünyada müşahidə olunan son proseslər öz normal axarına dönəcək. Bu prosesin uzun müddət davam etməsinə də hər birimiz çaqşqınlığa qoşulmamaqla kömək edə bilərik. Hər bir insan koronavrusla mübarizədə zəruri qaydalara əməl edərsə, o zaman çaqşqınlığın dəyəri də yüksək olmayacaq.

Səbuhi MƏMMƏDOV,
"Xalq qəzeti"